

Vzpomínání na začátky sexuologie v Plzni a v Brně

prim.MUDr.Růžena Hajnová

Psychiatrická nemocnice Brno-Černovice, Húskova č.2

Ve svém vzpomínání, se musím vrátit do **počátku r. 1966**. V té době jsem pracovala v **Plzni**, na psychiatrické klinice **prof.MUDr.Eugena Vencovského**. Orientovala jsem se především na dětskou psychiatrii.

Jednoho dne však za mnou přišel **primář MUDr. Patejdl**, který byl **dermatovenerolog a pracoval na dermatovenerologické klinice prof.MUDr. Resla**. V rámci dermatovenerologie se primář Patejdl zabýval i problematikou sexuologie. Jeho požadavek mne zaskočil. Chtěl, abych s ním spolupracovala při vyšetřování sexuálních dysfunkcí. „Neschopní muži a ukňourané ženské už mě štvou, ty jsi psychiatr a tak to s nimi budeš umět lépe, ostatně sexuologii jsi už sála s mateřským mlékem“. Narážel tak na skutečnost, že moje matka, která byla také dermatovenerolog, v rámci oboru řešila i sexuální problémy pacientů. Primáři Patejdlovi nebylo možné odporovat a tak začala naše spolupráce. On řešil otázky mužské fertility a já dysfunkce a partnerské problémy.

Srpen 1968 však vše změnil. Krátce po srpnových událostech primář Patejdl spolu s dalším kolegou opustili republiku.

prof. MUDr.Resl po dohodě s prof. MUDr. Vencovským rozhodli, že nadále budu ve vyšetřování sexuálních dysfunkcí pokračovat, sexuologická ambulance odchodem primáře Patejdla nezanikne, a já nastoupím na 3 měsíční stáž k prof. Hyniemu do Sexuologického ústavu v Praze. Opět se nedalo protestovat.

Stáž jsem vykonala a po návratu pokračovala ve své práci na dětském oddělení psychiatrické kliniky. Oba přednostové klinik se domluvili, že 2x týdně v odpoledních hodinách se budu věnovat pacientům se sexuálními problémy. Jednalo se pouze o pacienty se sexuální dysfunkcí. Sexuální deviace nebyly náplní práce.

V polovině roku 1971 jsem odešla na mateřskou dovolenou. Nenašel se nikdo, kdo by pokračoval v péči o pacienty se sexuálními problémy.

V r.1972 dostal můj manžel, který je právník, nabídku zda by nechtěl učit na znovu otevřené právnické fakultě v **Brně**. Pro manžela to byla velmi lákavá nabídka, protože již delší dobu směřoval k vědecké práci. Když jsem naše rozhodnutí odejít do Brna sdělila prof. Hyniemu, rozzářil se. „To je dobře že jdete do Brna. Tam je na psychiatrické klinice **MUDr.Bártová**. Vy na psychiatrickou kliniku do Brna přecházíte a já budu jen rád, když se s MUDr. Bártovou spojíte a společně vybudujete v Brně sexuologické oddělení. Jsem přesvědčen, že si budete spolu rozumět. Ona je tam chudák na to sama a má roční čekací dobu na první vyšetření.“

V **prosinci 1973** jsem nastoupila v Brně na psychiatrickou kliniku a s **MUDr. Dagmar Bártovou**, začalo naše více jak 30 let trvajících „odborné manželství“ jak Dáša naši spolupráci v žertu nazývala.

Začátky naší spolupráce ale nebyly lehké. MUDr. Bártová měla na klinice sice oficiálně sexuologickou ambulanci, ve které se každý den věnovala pacientům se sexuálními problémy, ale zároveň byla zařazena jako ambulantní lékař psychiatrické kliniky. Já jsem na klinice dostala na starost denní a docházkové sanatorium a se souhlasem vedení kliniky jsem mohla MUDr. Bártové 2x týdně 2 hodiny vypomáhat v sexuologické ambulanci. Ve velmi krátké době však pacientů přibývalo. Mezi klienty denního i docházkového sanatoria se brzy rozneslo, že se mohou svěřovat i se sexuálními problémy. Byly to především ženy, které jako první přiznávaly sexuální dysfunkce, i když byly hospitalizovány většinou pro deprese či neurózy.

S MUDr. Dagmar Bártovou, pro mne dál jen Dášou, jsme se domluvily, že se pokusíme, zda by nešlo sexuologický úvazek rozšířit. O **rozšíření úvazku** však nerozhodovalo vedení kliniky, ale rozhodoval zdravotní odbor Krajského národního výboru, a tam směřovala naše žádost. Výsledek? „Další úvazek pro sexuologii bude dán do plánu v r. 1978.“ Měly jsme čekat a smířit se s tím, že bude dál narůstat čekací doba na první vyšetření, která byla 1 rok!

S vedením kliniky jsme se domluvily, že se pokusím osobně jednat s vedoucím zdravotního odboru KNV. Byl lékař a tak jsem doufala, že situaci pochopí. Přijal mne, ale jeho reakce mne ale překvapila. „Soudružko doktoro, pochopte, dalšího sexuologa v kraji nepotřebujeme, stačí jeden. Řekněte mi, kdo v dnešní době může mít se sexem problémy. No, a pokud se ukáže, že bude další sexuolog zapotřebí, tak to dáme do plánu v r. 1978“.

S takovou odpovědí jsem se nemohla smířit. „Pane doktore, máte manželku? A máte dceru? A pokud ano, tak bych vám nepřála, aby vám manželku přepadl sexuální agresor a dceru „vojel“ pedofil“. To co následovalo, byla více jak dvouhodinová debata, či spíše moje přednáška o tom, co vše sexuologie obsahuje a jak je důležité, aby Brno mělo na klinice dalšího sexuologa. Výsledek? Soudruh doktor pochopil, že sexuologie není „šoustologie“ a na kliniku přišel následně dopis, že se s okamžitou platností **od 1.1.1975 zřizuje místo druhého sexuologa**.

Nastal problém, kde bude na klinice sídlit druhá sexuologická ordinace. V ambulantním traktu byly všechny místnosti obsazeny. Zbývaly jen prostory dvou nefunkčních záchodů, které nebyly v provozu, protože jejich odpad nebyl napojen na kanalizaci, ale končil kousek od budovy kliniky trativodem. Na tuto skutečnost se přišlo poté, kdy Dáša jednoho dne z umyvadla začala růst odnož vrby, která stála pod okny ordinace.

Napadlo nás, že zkusíme, zda by nebylo možné nepotřebné nefunkční záchody předělat na další ambulanci. Oslovily jsme proto s Dášou známého architekta, který v šedesátých letech budovu psychiatrické kliniky v Brně projektoval. „To není žádný problém, okna zde jsou, podlahové topení je funkční, vývody vody

rovněž a konečně se odpady napojí do kanalizace“. Razítko a podpis na plánu jsme měli v krátké chvíli.

Dášu zároveň napadlo, že přestavbu WC na sexuologickou ambulanci přihlásíme jako náš **závazek k Velké říjnové revoluci**.

Stalo se. Dáša oznámila náš závazek na provozní schůzi a obě jsme prohlásily, že jsme ochotny úpravy udělat svépomocí, ve volném čase. Argumentovaly jsme tím, že já jsem zvyklá na zednické práce na chalupě a Dáša mi bude pomáhat. Jen neumím dobře zazdíť futra dveří, tak budu žádat pomoc silných kolegů. Na svém závazku jsme trvaly a tak se závazek dostal v písemné podobě na ředitelství nemocnice. Ředitelem nemocnice byl **MUDr.Vlach**, bývalý voják z povolání. Rázně rozhodl, že „nemůže v nemocnici připustit ostudu, aby dvě bláznivé doktorky z psychiatrie na klinice zedničily. Nefunkční WC budou přebudována na další ordinace pracovníky údržby“. Během 14ti dnů tak vznikly dvě další pracovny v prostorách ambulancí. Nastalo „škatule, škatule hýbejte se“. Sexuologie získala 3 místnosti vedle sebe. Třetí místnost jsme určily pro sestru, která prováděla odběry krve na hladinu testosteronu a odečítala spermioqramy.

Po poradě s prof. Hyniem jsme začaly uvažovat o dalším rozšíření naší práce. Čas od času se totiž na sexuologickou ambulanci obracela policie s žádostí o vyšetření pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů.

I když již od r. 1961 v trestním zákoně č. 141/1961 Sb. byla zakotvena péče o tyto jedince v podobě ochranné léčby, v praxi bylo vše značně složité. Obě jsme byly zapsány jako soudní znalci a tak jsme ze znalecké činnosti dobře věděly, že péče o pacienty s diagnózou sexuální deviace je zatížena mnoha problémy.

Prof. Hynie měl s řešením ochranných léčeb jasný plán.

V Českých Budějovicích působil MUDr.Brichcín a v Horních Beřkovicích MUDr.Zimanová. Zadal proto úkol vypracovat systém ústavní ochranné léčby MUDr.Zimanové a MUDr.Brichcínovi a my dvě v Brně vypracujeme systém ambulantní ochranné léčby.

Úkol jsme s Dášou přijaly a pustily se do práce, ale i dalších bojů. Byly to opravdu boje. Nejprve s vedením kliniky, později i s vedením nemocnice. Nejčastější argument k zamítnutí byl: „přeci nechcete, aby nám sem chodili úchyláci a seděli v prostoru ambulancí mezi ostatními pacienty. Nezapomínejte, že v ambulanci jsou i děti!“

S pomocí soudu a policie se podařilo vedení kliniky a nemocnice přesvědčit o nutnosti převzít devianty do péče a soudy začaly delegovat na naše pracoviště ochranné sexuologické léčby v ambulantní formě.

Psychiatrickou kliniku v Brně v té době vedl **prof. Karel Náhuněk**. Díky jeho pochopení jsme měly možnost hledat i jiné farmakoterapeutické postupy při léčbě sexuálních deviantů než v té době obvyklé a ministerstvem zdravotnictví doporučené podávání Agostilbenu v injekční formě.

V r. 1979 na Mezinárodním strojírenském veletrhu v Brně národní podnik **Tesla Valašské Meziříčí** vystavoval elektrokapacitní **phaloplethysmograf**.

Jednalo se o Československý patent, jehož autorem byl doc. MUDr. Figar se svým kolektivem z Akademie věd.

Phaloplethysmograf v této podobě nás s Dášou zaujal. Do té doby jsme se s měřením penilních reakcí setkaly pouze na Sexuologickém ústavu, kde ale tato technika spočívala ve složité historické podobě zapisování reakcí na začazeném papírovém válci.

Tesla Valašské Meziříčí však elektrokapacitní PPG neuvedla dosud do výroby, v Brně vystavovala pouze vzorek. Vystavením vzorku chtěli získat přehled o zájmu. Opět se vyplatila naše drzost. Začaly jsme vyjednávat a vystavovaný vzorek jsme nakonec získaly za poloviční cenu, než která byla stanovena jako cena prodejní. Bylo nutné podat žádost na vedení Fakultní nemocnice o mimořádné uvolnění potřebných financí. Ředitelem Fakultní nemocnice byl v té době **MUDr.Placheta**, který se o naši práci zajímal a rozvoj sexuologické péče podporoval. Peníze byly uvolněny, PPG zakoupeno a já jsem odjela do Prahy k **doc.MUDr.Figarovi** na krátkou stáž.

Počátkem r. 1980 jsme s elektrokapacitním PPG začali pracovat. Nastal ale opět problém, jak časově vše budeme zvládat. Optimální by bylo někoho k práci s PPG zlákat. Psycholog kliniky **PhDr. Milan Kalužík** sice Dáše již léta vypomáhal v sexuologické ambulanci, práci s PPG ale odmítl a sestra **Kristýna Vašíčková**, jinak naše pravá ruka v ambulanci, odmítla rovněž. Zcela náhodou jsme však objevili **Pavla Tichého**, který byl rentgenový laborant, ale práci ze zdravotních důvodů dál nemohl vykonávat. Ve velmi krátké době se stal naším spolupracovníkem a phaloplethysmografie jeho oblíbenou činností.

Další problém na sebe nenechal dlouho čekat. Dozvěděli jsme se, že v sexuologii může pracovat pouze laborant s biochemickým zaměřením, nikoliv rentgenový laborant. Pavel byl nešťastný, práce ho zajímala, byl šikovný a my ho nechtěly ztratit.

„Drzé čelo je lepší než poplužní dvůr“ říkávaly naše babičky. Pustily jsme se do jednání, na kterých jsme se vždy dozvěděly, že by Pavel musel znovu do školy a vystudovat obor biochemický laborant. Nevím, koho napadlo, že bychom se mohly s problémem obrátit přímo na Ministerstvo zdravotnicí. Ministerstvo totiž v té době hrstce lékařů, kteří měli psychiatrickou atestaci, ale zároveň se věnovali sexuologii, udělovalo po **absolvování ministerského pohovoru** souhlas s prací v oboru sexuologie. Atestace ze sexuologie v té době ještě nebyla. Nebylo by možné získat pro našeho laboranta absolvování podobného ministerského pohovoru, kterým by se ověřily jeho znalosti?

Dáša, která svým nevinným vzhledem tiché blondýnky připomínala paní Marplovou z detektivek Agáty Christi, ráda „v tichosti kula pikle“ a mne pasovala a vysílala jako „pobočníka pro výboj“. Můj úkol byl odjet do Prahy na ministerstvo a pokusit se vyjednat pro Pavla Tichého výjimku. Bylo štěstí, že otázku vzdělávání zdravotních laborantů měla na ministerstvu na starosti lékařka, která původní profesí byla laborantka. Jednání s ní mělo nečekaný úspěch. Rychle pochopila, že sexuologie při svém rozvoji potřebuje laboranty.

Zřídí se tedy „**speciální odborný pohovor pro laboranty v oboru sexuologie**“. Je zapotřebí na ministerstvo dodat odborný obsah této „atestace“ a Pavel Tichý si podá žádost o složení zkoušky. Stalo se a tak **Pavel Tichý se stal oficiálně prvním sexuologickým laborantem.**

Staré přísloví také praví, že s jídlem roste chuť. I naše chuť rozvíjet sexuologii rostla a tak jsme dál kuly pikle. Bylo by dobré **získat psychologa**, nejlépe na celý úvazek. Věděly jsme, že zájem s námi pracovat má na klinice **PhDr. Dana Dufková**, která v té době byla zařazena jako psycholog neurotického oddělení. Vznikl opět problém. V prostoru ambulancí není volná místnost a na neurotické oddělení si Dufková pacienty ze sexuologie nebude brát!

S Dášou jsme věděly, že ve vstupní hale kliniky je ještě jeden nepoužívaný záchod, který nebyl připojen na kanalizaci. Byla by z něho pěkná, slunná pracovna. Drzost opět vítězila. Vybudování pracovny pro Danu se tentokrát obešlo bez závazku. Na klinice se ale rozkřiklo, že „tandem Ba-Ha“ (naše přezdívka) bude opět likvidovat nefunkční záchod. Psychologové se hned chopili práce. Odmontovali v tichosti záchodové mísy a nefunkční odpady zalili betonem. Na zdi zbyly pouze splachovací nádržky. Netušili, že na místo musí přijít „komise“, která schválí přeměnu WC na pracovnu. Nastalo zděšení. Rychle se musí na místo vrátit záchodové mísy a modlit se, aby někoho z členů komise nenapadlo spláchnout!

Členové komise však věděli, že i tyto záchody končí trativodem a tak přeměna na pracovnu byla „rychle spláchnuta bez kapky vody“.

Na klinice koncem sedmdesátých let pracovníci kliniky museli tvořit „**brigády socialistické práce**“ a byly nutné závazky k různým výročím. Obrátily jsme tedy svoji „závazkovou činnost“ mimo kliniku a oznámily, že **začneme docházet do některé školy a budeme pro žáky dělat osvětovou sexuální výchovu.** Naše volba padla na střední školu v blízkosti nemocnice, kam docházely naše děti. Ředitel školy **PhDr. Kolomazník** souhlasil a tak jsme s Dášou začaly se sexuální osvětou na školách. Časem se ukázalo, že **i pedagogové si potřebují mnohé v sexuálním životě ujasnit.** Osvětovou činnost jsme zaměřily proto i na pedagogy. Naše více jak desetiletá práce s pedagogy pak probíhala pod záštitou ILFu v Brně. (Institut pro doškolování lékařů a farmaceutů). Nejprve se jednalo o jednotlivé přednášky, ale zájem pedagogů nás nakonec přiměl k vytvoření 4semestrového programu ve kterém v závěru pedagogové předvedli hodinu věnovanou sexuální výchově žáků. Téma hodiny a třídu, ve které hodina proběhla, si frekventant vylosoval. Potvrzení ILFu, které absolvováním získal, pedagoga opravňovalo provádět na škole sexuální výchovu.

Byly jsme s Dášou spokojeny. Začátkem osmdesátých let jsme na plný úvazek v sexuologii pracovaly dvě lékařky, jedna psycholožka, (kterou časem vystřídal **psycholog PhDr. Petr Kratochvíl**), jeden laborant a zdravotní sestra. Klientela se rozrůstala nejen o pacienty s nařízenou ochrannou léčbou v ambulantní formě, ale i o pacienty s poruchou sexuální orientace a sexuální identifikace.

Dáša pro pacienty s homosexuální orientací založila a vedla psychoterapeutickou skupinu. **Přibývalo i pacientů s poruchou sexuální identifikace.** Počátkem sedmdesátých let se totiž na Dášu obrátil pacient, který se cítil být ženou. Nebylo v té době běžné, aby se prováděly operativní přeměny genitálu. **Na plastické chirurgii v Brně** byl přednostou **prof. MUDr. Kubáček.** Pana profesora se podařilo přesvědčit, aby provedl operativní přeměnu a vytvořil u pacienta neovaginu. Operace se zdařila a náš pacient díky své vytrvalosti dosáhl **v r. 1975 i první změnu rodného čísla v občanském průkazu.** Stala se z něho velmi atraktivní žena. Její příběh nezůstal utajen a tak pacientů s problematikou sexuální identifikace v následujících letech přibývalo. **Rostl i počet pacientů s poruchami plodnosti,** které posílali na vyšetření a léčbu kolegové z gynekologie.

Začaly jsme proto uvažovat o rozšíření našeho kolektivu o dalšího lékaře. Zároveň nás napadlo, zda by nebylo vhodné požádat vedení kliniky, aby sexuologická ambulance se stala **samostatným ordinariátem kliniky,** pod vedením ordináře, MUDr. Dagmar Bártové. Stalo se. Dáša se stala ordinářem pro sexuologii a podařilo se získat i dalšího lékaře – **gynekologa, MUDr. Jiřího Čalkovského,** jehož úkolem byla péče o pacienty s poruchou plodnosti.

Na jaře 1984 došlo v Kyjově k požáru skladu, ve kterém byla uskladněna hnojiva. Od kolegy z Kyjova jsme se dozvěděly, že jde o **organofosfáty!** Vše však bylo přísně utajováno.

V krátké době nám v ambulanci začalo přibývat mladých mužů z Kyjovska, u kterých byly poruchy plodnosti. Na Krajské hygienické stanici byla **MUDr. Zdena Zudová,** která se věnovala genetice. Slovo dalo slovo a výsledkem bylo povolení Krajské vojenské správy, že Dr.Zudová se svým kolektivem a pracovníci sexuologické ambulance FN mohou při odvodech provádět vyšetření plodnosti branců.

Vedení psychiatrické kliniky s akcí souhlasilo a tak poprvé v historii **v Hodoníně při odvodech** byly brancům vyšetřovány i pohlavní orgány a branci odevzdávali semeno. Odvody se konaly v budově Kulturního domu. Dostali jsme přidělený taneční sál, kde bylo zvýšené pódium a kolem zdí řada stolu a židlí. Prostor byl veliký, ale chybělo intimní místo, kde by mohlo docházet k tělesnému vyšetření a odběru semene. Obrátili jsme se na velícího důstojníka, zda by se nenašlo řešení. Za chvíli přinesli dva branci svinutý transparent. „Když to rozvinete tady mezi ty dva sloupy, tak je soukromí dost“. Pro velícího důstojníka byl problém vyřešen a odešel. Transparent jsme rozvinuli a strnuli. Stálo tam heslo: „S KSČ vstříc jasným zítřkům“. Dodnes na tyto odvody vzpomínají i mnozí tehdejší branci. Pro nás ale výsledky, které jsme při vyšetřování spermioqramu nacházeli, úsměvné nebyly. Nikdo z nás nečekal, že během několika vteřin budeme pod mikroskopem nacházet zástavu pohybu spermií! Znovu a znovu jsme vše kontrolovali, odvody už skončily a my stále seděli u mikroskopů.

V Brně jsme následně problém konzultovali s **prof.MVDr.Věžníkem**, který se zabýval reprodukčními schopnostmi zvířat. „Narazili jste na něco, co my veterináři už delší dobu sledujeme. Byla to jen otázka času, kdy to objevíte i u lidí. Jsou za tím organofosfáty. O tom už píší v USA, kde mají své zkušenosti z války ve Vietnamu, kde se organofosfáty používaly.“

Prof. MVDr.Věžník nám nabídl spolupráci a tak následující roky jsme se spolu s MUDr. Zudovou a jejím kolektivem orientovali i na problematiku klesající plodnosti mužů a o výsledcích jsme na podzim r.1989 referovali na konferenci v Ústí/nad Labem. Každý referát, který jsme na konferencích přednášely, se musel vedení kliniky a musel obdržet souhlas k presentaci. Náš referát o klesající plodnosti mužů souhlas nedostal, naopak bylo zdůrazněno, že je z politicko-společenského hlediska jeho presentace nevhodná a pokud ho předneseme, tak je to na naši odpovědnost. Na konferenci jsme tehdy s Dášou odjely

Rok 1989 mnoho změn i ve zdravotnictví. Opět nápad. Není vhodná doba, abychom se pokusili o **vznik samostatného sexuologického oddělení v rámci fakultní nemocnice**, kde bychom se mohli v klidu věnovat celé šíři sexuologie. Vedení nemocnice se vznikem samostatného sexuologického oddělení souhlasilo.

V r.1991 nastal náš **rozchod s psychiatrickou klinikou**, který Dáša přirovnala k rozvodu muže se ženou. Dětil se nábytek a vybavení, největší spory ale nastaly o místnosti, které bylo nutno sjednotit do jednoho celku. Řešení bylo v nedohlednu a tak tehdejší **ředitel nemocnice PhDr.Šedovič** nakonec přišel s návrhem přidělit sexuologickému oddělení **prostory v malé budově bývalých dílen protetického oddělení**. Budova byla v okrajové části nemocnice, u zdi věznice. Prostory nám vyhovovaly a tak byly pro potřeby sexuologie adaptovány a slavnostně otevřeny. Dál jsme se rozrůstali. Z psychiatrické kliniky přešla na sexuologii **MUDr. Šantavá**, z psychiatrické léčebny **MUDr.Šrámková** a z gynekologické kliniky **MUDr.Pohanka**, který nahradil MUDr. Čalkovského, psychologa Petra Kratochvíla nahradil **PhDr a PaeDr Mirek Petržela**. Z psychiatrie přešla i **sociální pracovnice Marie Svobodová** a hlavní sestra psychiatrické kliniky, **Boženka Wolmannová**.

Složení kolektivu dávalo možnost rozvinout sexuologickou péči i o pacienty s tělesným handicapem či onkologickým onemocněním. Začaly jsme uvažovat i o oddělení pro ústavní formu léčby sexuálních deviantů v Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích, po vzoru oddělení v Horních Beřkovicích. Rozvíjely jsme i myšlenku oddělení ve věznici, kde by se s ochrannou léčbou začalo již za výkonu trestu. Doba byla příznivá.

V krátké době se podařilo v **Psychiatrické léčebně Brně-Černovicích v letech 1994-96** vytvořit podmínky pro sexuologické ochranné léčby, soustředit pacienty na jeden pavilon a mladou lékařku **MUDr.Luzarovou,(Sejbalovou)**, přesvědčit, aby se začala orientovat na sexuologii.

Také ze strany vězeňství byl o zahájení léčby ve výkonu trestu zájem. Ředitel věznice Kuřim, **PhDr. Mezník** umožnil, abychom neoficiálně ve věznici začaly pracovat a získávaly tak zkušenosti. Po skončení pracovní doby ve FN jsem odjížděla 2x týdně do věznice v Kuřimi, a spolu s psycholožkou věznice **PhDr. Zuzanou Kalivodovou**, jsme se věnovaly odsouzeným s diagnózou sexuální deviace a nařízenou ochrannou léčbou. Stále se však nedařilo, aby oficiálně vzniklo pracoviště ve věznici.

Ředitele Šedoviče ve vedení FN Bohunice, vystřídal **MUDr. Burian, který byl psychiatr**. Domnívaly jsme se, že jako psychiatr pochopí závažnost problematiky ochranné léčby, a bude prosazení oddělení ve věznici nápomocen. Opak byl pravdou. Nastalo období opravdových soubojů. Ze strany vedení **přišel zákaz dojíždět do věznice**. Takový zákaz jsme nemohly respektovat, neboť zasahoval do osobních práv. Jezdila jsem do věznice ve svém volném čase a nebyla jsem věznicí za práci honorována. Spor s vedením FN došel tak daleko, že jsem po právní poradě na vedení FN zaslala s průvodním dopisem i „Základní listinu práv i svobod“.

Generální ředitelkou věznic byla v té době **PhDr. Kamila Meclová** která se dobře se znala s ředitelem věznice Kuřim PhDr. Mezníkem. Díky její pomoci se nakonec po dlouhých jednáních podařilo uzavřít **smlouvu mezi FN Brno Bohunice a věznicí Kuřim o poskytování konziliární služby, kterou zajistí sexuologické odd. FNB**. Získat lékaře na plný úvazek, nebylo reálné, a proto jsme navrhly, že **2x týdně budeme s Dášou do věznice dojíždět**. Věznice bude za tuto konziliární službu FNB platit a my konziliární službu budeme vykonávat v rámci svého pracovního úvazku ve FNB.

V březnu 1998 se konečně otevřelo specializované oddělení ve věznici Kuřim pro výkon ochranné léčby sexuálních deviantů.

Sexuologii však čekaly další boje. Vedení FNB s zaměřilo na **bodové výkony** vykazované jednotlivými pracovišti a tím i získávání financí od pojišťoven. **Sexuologie nevykazovala dostatečný počet bodů, ochranné léčby byly pro FNB nezajímavé**. Zároveň se začal ve FNB realizovat i „Systém jakosti“. V tomto hodnotícím „systému“ bylo mimo jiné povinností přednosty oddělení ohodnotit všechny své spolupracovníky, zda jsou „dojné krávy, ubozí psi nebo hvězdy. Několik pracovišť FNB takové hodnocení pracovníků odmítlo jako urážlivé. Sexuologie byla mezi nimi.

Trest za „vzpouru“ proti vedení FNB na sebe nenechal dlouho čekat. **Sexuologie se dostala pod „červenou čáru“, tedy mezi pracoviště, která jsou pro FNB neproduktivní a tudíž nezajímavá**. Sexuologie měla pochopit, že „srdce a páteř nemocnice je administrativa“ a **vedení FNB tedy pro rozšiřující se administrativu zabere polovinu místností sexuologického oddělení**. Bylo zároveň rozhodnuto, že chodba procházející celým oddělením se přepaží šikmo stojící přepážkou tak, aby přístup na WC byl úzkým průchodem zachován pro pracovníky i pacienty sexuologie. Zedníci kroutili nad příkazem hlavou.

Byl pátek. Lahev dobré slivovice pomohla změnit úhel přepážky tak, že přístup do WC byl pohodlný a přepažení nepůsobilo násilně. Opět malá vzpoura proti rozhodnutí ředitele, která musela být po zásluze potrestána. **Ředitel s okamžitou platností bez uvedení důvodů uzavřel sexuologické oddělení a všem pracovníkům byl zakázán přístup na oddělení.** Na objednané pacienty se nebral ohled. Situace se vyhrotila Naše reakce? **Všichni pracovníci sexuologického oddělení dali výpověď. V prosinci 2001 nastal divoký rozchod sexuologie s FN Bohunice.**

Dr.Bártová už byla důchodce a já jsem do důchodu odešla. Takovou reakci nikdo nečekal. Co bude se sexuologií?

Řešení jsme však měli. **Celé oddělení se přestěhuje z FN Bohunice do FN u Sv. Anny, kde ředitelem je MUDr.Pohanka,** který na sexuologii nějaký čas pracoval. Sexuologickému oddělení byly přiděleny prostory v budově, kde dříve sídlilo ředitelství FN Brno. Ironie osudu. Byly to prostory, kde před léty sídlilo ředitelství FN a vládl ředitel MUDr.Placheta , a kde jsme společně s ním razili cestu pro sexuologii.

S **MUDr. Švehlákovou** , která do našeho kolektivu přišla v r.2000 a stala se mým zástupcem, jsme dostaly od vedení FNB povolení mezi vánočními svátky r.2001 vstoupit na oddělení a rozdělit kartotéku na lukrativní a nelukrativní pacienty. Lukrativní poruchy potence zůstanou FNB a nelukrativní OL a devianty si můžeme převést na nové pracoviště. Byly vánoce a tak jsme s Dr.Švehlákovou 3 dny před Silvestrem třídily kartotéku. **Na Silvestra se vše mělo předávat zástupci FN u Sv.Anny.** Kartotéky chtěla pracovnice právního oddělení FNB kontrolovat podle seznamu, který jsme musely vytvořit. Následně měla za úkol kartotéky zapečetit. Seznam ale čítal více jak 1200 jmen pacientů s nařízenou OL nebo deviantů, které jsme vyšetřili a byl i velký seznam ostatních pacientů. Taková kontrola si vyžaduje čas. Byl Silvestr!

Přítomný náměstek FNB souhlasil, že podrobná kontrola je zbytečná. I on nechtěl Silvestr trávit tímto způsobem. Kartotéky byly zapečetěny a zbývalo jen podepsat protokol kterým prim.MUDr.Hajnová, přednosta sexuologického odd. FNB předává MUDr.Hajnové, která se jako pracující důchodce stala na 24hodin pracovníkem FN u Sv. Anny, dokumentaci pacientů s diagnózou sexuální deviace a těch, kteří mají nařízenou OL.

Vydařený Silvestr 2001!

1.ledna 2002 se stala sexuologie součástí FN u Sv.Anny. Prostory nového oddělení byly vyhovující, byla přidělena polovina patra v budově na Výstavní ul., druhou polovinu po adaptaci obsadily ambulance urologie. Ideální sousedství. Problém však byl, kdo bude přednostou oddělení. Nikdo z týmu, který přešel z Bohunic, nechtěl převzít vedení. Tandem BA-HA byl už mimo pracovní poměr, v důchodu.

Nakonec jsme se obě s Dášou do pracovního procesu vrátily. Dáša na poloviční úvazek a já na plný úvazek a opět jsem převzala vedení oddělení. Na mateřské

dovolené v Psychiatrické léčebně byla MUDr.Sejbalová. Mohla s námi na malý úvazek při mateřské dovolené pracovat.

V krátké době nás čekalo tentokrát milé překvapení. Nečekaně přijelo auto z FN Bohunice a v prádelních koších přivezlo naházený zbytek naší, do té doby pečlivě vedené kartotéky. Vedení FNB zjistilo, že na psychiatrické klinice kolegové, kteří s námi dříve spolupracovali, nemají v úmyslu převzít do péče zbytek našich pacientů. Proto je nám vrácen zbytek kartotéky.

Budoucnost sexuologie v Brně vypadala opět nadějně.

Vedení sexuologického oddělení ve FN u Sv.Anny v r. 2006 ode mne přebrala MUDr.Petra Sejbalová, tandem BA-HA zůstal dál pracovat na částečný úvazek.

Dovolte, abych moje vzpomínání na budování sexuologie v Brně skončila rokem 2008. Koncem roku 2008 Dáša Bártová už trpěla závažnými zdravotními obtížemi a o Velikonocích 2009 ve svých 79 letech zemřela.

Ráda bych těmito vzpomínkami uctila její památku. Přála bych všem kolegům, aby v životě potkali „takového parťáka do života na slunci i v nepohodě“, jakým byla Dáša. Prof. Hynie nás dobře znal, když říkal, že si budeme rozumět.

Roky, které následovaly po smrti Dáši, jsou už roky provázené snahou udržet to, co tandem BA-HA za 36 let vytvořil a to je jiná kapitola, na kterou snad budou jednou vzpomínat naši následovníci.